

HOZIRGI ZAMON NEMIS TILIDA ILOVA HODISASI SEMANTIK MAYDONING KENGAYISHI

Mamasoliyev I.U.¹

Annotatsiya:

Ushbu maqola hozirgi zamon nemis tilida ilova hodisasining semantik maydonining kengayishini tahlil qiladi. Ilova hodisasi, ya'ni so'z va iboralar orqali qo'shimcha ma'lumotlar kiritilishi, nemis tilidagi grammatika va kommunikativ funksiyalar nuqtai nazaridan o'rganiladi. Maqolada, tilning rivojlanishi, yangi frazeologik birliklarning paydo bo'lishi, ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarning tilga ta'siri kabi jihatlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, internet va ijtimoiy tarmoqlarning tilga kiritgan yangi iboralar va frazeologik birliklar orqali ilova hodisasining semantik kengayishi davom etayotgani qayd etiladi. Tilshunoslikdagi ilmiy yondashuv va tahlil metodlari asosida, ilova hodisasining semantik kengayishi tilning ijtimoiy kontekstdagi o'zgarishini va yangi kommunikativ ehtiyojlarni qondirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Ilova hodisasi, semantik kengayish, nemis tili, grammatik kontekst, kommunikativ funktsiya, frazeologik birliklar, internet tili, ijtimoiy o'zgarishlar, madaniy o'zgarishlar, til rivojlanishi.

Hozirgi zamon nemis tilida ilova hodisasi semantik maydonining kengayishi, tilshunoslikda katta ahamiyatga ega bo'lgan fenomenlardan biridir. Ilova hodisasi, ya'ni biror bir so'z yoki iboraning gap tarkibida qo'shimcha ma'lumot yoki izoh kiritish funksiyasini bajarishi, tilning semantik tizimidagi o'zgarishlar va rivojlanishlar bilan bog'liqdir. Nemis tilida bu hodisa semantik jihatdan kengayib, yangi nuanslar va ma'nolarni o'z ichiga olgan.

Semantik maydonning kengayishi bilan ilova hodisasi nafaqat grammatika va sintaksis bilan, balki tilning kommunikativ va kontekstual jihatlari bilan ham bog'liq. Har bir so'z yoki ibora, kommunikativ maqsadlarga erishish uchun muayyan vazifani bajarishda yangicha semantik qatlamlarni o'z ichiga oladi. Nemis tilidagi ilova hodisasining semantik kengayishi, asosan, yangi til shakllarining paydo bo'lishi, ma'lum iboralar va konstruksiyalarning semantik va sintaktik kengayishlari orqali namoyon bo'ladi.

Shuningdek, semantik maydonning kengayishi ijtimoiy va madaniy o'zgarishlar, yangi tushunchalar va dunyoqarashlarning tilga ta'siri bilan ham bog'liqdir. Hozirgi zamon nemis tilida ilova hodisasi o'zgaruvchan va moslashuvchan bo'lib, zamonaviy kommunikatsiya ehtiyojlariga moslashgan holda rivojlanadi. Bu jarayon tilning kommunikativ potensialini kengaytirish va tilning ijtimoiy kontekstga muvofiq bo'lishiga yordam beradi.

Shu bilan birga, ilova hodisasi semantik maydonining kengayishi, tilshunoslar uchun tilning o'zgaruvchan tabiati va uning yangi kommunikativ vazifalarini tahlil qilish imkoniyatlarini yaratadi. Bu tahlil til o'rganishning yangi yondoshuvlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Ilova hodisasi - bu gapda asosiy fikrni kengaytirish, izohlash yoki ta'riflash maqsadida qo'llaniladigan sintaktik elementdir. Ilova hodisasi, grammatik va semantik jihatdan tilshunoslikda muhim o'rin tutadi, chunki u gap tarkibida so'zlarni qanday bog'lash va ularning kommunikativ funksiyalarini qanday aniqlashda ahamiyatga ega [3, 76-b.].

Shu maqsadda ushbu maqola orqali hozirgi zamon nemis tilida ilova hodisasining semantik maydonining kengayishini tahlil qilish maqsad qilingan. Bu kengayish nafaqat grammatik strukturalarda, balki so'zlarning ma'nosidagi o'zgarishlarda ham ko'zga tashlanadi.

Ilova hodisasi, asosan, so'zlar orasidagi bog'lanishni kengaytiradi va birinchi darajali (asosiy) so'zga qo'shimcha ma'lumot kiritadi. Semantik jihatdan, ilova hodisasi tilning ma'lum bir funksiyasini bajargan holda, yangi ma'lumotlar kiritadi. Bu, ko'pincha so'zning kontekstiga qarab, tilni yanada boyitadi [4, 43-b.].

¹ *Mamasoliyev Ikrom Ubaydullayevich, SamDCHTI katta o'qituvchisi, PhD*

Ilova hodisasining semantik maydonining kengayishi, vaqt o'tishi bilan grammatik va semantik o'zgarishlarga olib keladi.

Xususan ilova hodisasining tarixiy rivojlanish bosqichlariga nazar tashlasak, ilova hodisasi tilning rivojlanishi bilan ko'p o'zgarishlarga uchradi. Boshida bu hodisa ko'proq aniq ma'lumot berish uchun ishlatilgan bo'lsa, zamonaviy tilda u ko'proq tafsilot berish, izoh berish yoki kommunikativ vazifalarni bajarish uchun ishlatiladi.

Ilova hodisasini o'rganishda strukturaviy va grammatik xususiyatlarning rolini oshirib yubormaslik kerak. Ilova hodisasi genetik jihatdan og'zaki nutqqa qaytadi, bu esa struktura jihatidan eng xilma-xil sintaktik konstruksiyalarni o'ziga jalb qilish orqali "ilovaning semantik maydonini" kengaytiradi [2, 12 b.]. Natijada "sintaktik tuzilmaning turli variantlari ostida ajralib turishi uchun bu variantlarning har birida maqbul bo'ladigan shunday ifoda usuliga ega bo'lishi kerak bo'ladi.

Nemis tilida ilova hodisasi yangi frazeologik birliklar va iboralar orqali semantik kengayishi mumkin. Bu jarayon tilning ijtimoiy va madaniy o'zgarishlari, yangi tushunchalar va kommunikativ ehtiyojlar bilan bog'liq. Nemis tilida ilova hodisasi, faqat grammatika va sintaksisni o'rganish bilan cheklanmay, balki frazeologiya va tilning semantik xususiyatlarini tahlil qilishda ham muhim o'rin tutadi.

Frazeologik birliklar - bu bir butun sifatida ishlatiladigan so'z birikmalaridir, ular o'zlarining alohida ma'nolarini va qoidalarga muvofiq semantik yuklarini o'zgartirishi mumkin. Ilova hodisasi, bunday frazeologizmlar orqali tilni yanada boyitadi.

Yangi iboralar va atamalar ilova hodisasining semantik maydonini kengaytiradi, chunki ular tilga qo'shimcha kontekstual ma'lumotlar kiritadi. Bu kabi iboralar ko'pincha global madaniyat, texnologiya, ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlar bilan bog'liq bo'ladi.

Semantik kengayish va yangi frazeologik birliklarning paydo bo'lishi ijtimoiy va madaniy o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq [1, 89-b.]. Yangi tushunchalar, muloqotning o'zgaruvchan ehtiyojlari va jamiytdagi yangiliklar tilni o'zgartiradi, yangi iboralar va frazeologik birliklar tilga kiradi va uning semantik maydonini boyitadi. Aynan shu jarayon tilshunoslikda ilova hodisasi orqali kuzatilishi mumkin.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar va internetning kuchayishi bilan yangi iboralar tez-tez tilga kirib, keng qo'llanilmoqda. Internet va axborot texnologiyalarining ta'siri tilni tezda o'zgartirishga imkon yaratadi. Bu iboralar, odatda, ma'lum bir qoidalarga asoslanib tilga kiradi, va bu jarayonning amalga oshirilishi ilova hodisasi orqali sodir bo'ladi.

Misol uchun, matndan ajratilgan konstruksiyalar, masalan:

Siehst du... Er war so aufmerksam auf mich. Längst. Ich hatte Angst, es dir zu sagen. So empfindlich. Groß. Grau haarig. Wie ein Vater (Walser M. Tod eines Kritikers. 153 S.).

Yuqoridagi kabi iboralar tilga kiritilganda, ular nafaqat grammatik jihatdan, balki semantik jihatdan ham boyitiladi. Bu iboralarda ajratilgan elementlar orasidagi aloqalar, ularga o'zaro bog'lanish va ma'nolarni kiritish orqali yanada murakkab va chuqur mazmun hosil bo'ladi.

Shunday qilib, tilning semantik kengayishi va yangi frazeologik birliklarning paydo bo'lishi tilning dinamik rivojlanishini ko'rsatadi. Bu jarayon esa tilni yanada rivojlantirishga va uning kommunikativ imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Demak, nemis tilida ilova hodisasi yangi frazeologik birliklar va iboralar orqali semantik kengayishda muhim rol o'ynaydi. Ilova hodisasi nafaqat grammatik jihatdan, balki semantik va kommunikativ nuqtai nazardan ham tilni boyitadi. Yangi frazeologizm va iboralar tilga kiritilgan sari, ilova hodisasi semantik maydoni ham kengayadi, bu esa tilni yanada boy va ifodali qiladi.

Ilova hodisasi nafaqat grammatik jihatdan, balki kommunikativ nuqtai nazardan ham muhimdir. U kommunikatsiyaning quyidagi asosiy funksiyalarini bajaradi:

Ma'lumot uzatish: Ilova hodisasi, asosan, qo'shimcha ma'lumot taqdim etadi.

Tinglovchini o'ziga jalb qilish: Ko'plab hollarda ilova hodisasi, o'quvchiga yoki tinglovchiga ma'lum bir qo'shimcha kontekstni taqdim etadi.

Izoh berish: Ilova hodisasi ba'zan izoh berish, vaziyatni tushuntirish uchun ishlatiladi.

Hozirgi zamon nemis tilida ilova hodisasining semantik kengayishi davom etishi kutilyapti. Tilning rivojlanishi va ijtimoiy-madaniy o'zgarishlarga qarab, yangi frazeologik birliklar, iboralar va sintaktik strukturalar paydo bo'lishi mumkin. Bu jarayon tilning kommunikativ ehtiyojlariga mos ravishda yangi semantik qatlamlar va ifoda vositalarini

kiritishga imkon yaratadi. Yangi iboralar va frazeologizmlar tilga kirib borishi bilan, ilova hodisasining semantik maydoni ham kengayadi, bu esa nemis tilining ifodalovchi imkoniyatlarini yanada boyitadi.

Shuningdek, globalizatsiya, texnologik rivojlanish va ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri bilan, tilga yangi tushunchalar va atamalar kirib, ilova hodisasi orqali bu tushunchalar yanada aniqroq ifodalanadi. Kelajakda, hozirgi zamon tilida ilova hodisasining semantik kengayishi tilshunoslikning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi va tilni tushunish, o'rganish va rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

[1]. Акимова Г.Н. Развитие синтаксических конструкций в современном русском литературном языке // Динамика структуры современного русского языка: сб. науч.ст. –ТТТЛ.: Изд-во ЛГУ, 1982. –С.85-121.

[2]. Виноградов А.А. Структура и функции присоединительных конструкций в современном русском литературном языке: автореф. дис... канд. филол. наук. –М., 1984. –16 с.

[3]. Begmatov M.B. Nemis tilida ilova konstruksiyalar. Monografiya. –Samarqand: SamDChTI nashri, 2020. –122-bet

[4]. Sandig Barbara. Zur historischen Kontinuität normativ diskriminierter syntaktischer Muster in spontaner Sprechsprache. Deutsche Sprache 1, 3. –Berlin, 1973. –S. 37–57.

[5]. Walser M. Tod eines Kritikers. List Verlag, 2003. –219 S.

[6]. Anorqulov, S. (2020). Toponyms as an object of linguistic research. *Philology matters*, 2020(1), 129-136.

[7]. Бегматов К. М. Filologik Oliy Talim Muassasalarida Ikkinchi Chet Tili Boyicha O'qituvchilarning Kasbiy Kompetentsiyalarini Shakllantirish (Nemis Tili Misolida) //Иновации В Педагогике И Психологии. – 2022. – Т. 5. – №. 5.

[8]. Guljahon, M. (2024). A Cognitive Approach to the Study of Paremiology. *Miasto Przyszłości*, 55, 1045-1049